

ERMƏNİ TERROR VƏ QULDUR BİRLƏŞMƏLƏRİNİN BƏŞƏRİYYƏTƏ QARŞI CİNAYƏTLƏRİ

(XIX-XXI əsrlər)

(əvvəl 4 mart tarixli sayımızda)

Həmin zonalarda isə məlum səbəblərə görə ermənilərdən savayı heç bir digər millətə və etnik qrupa yer yoxdur. Erməni irqçiliyi ideyası daşnaqların 1919-cu ildə Yerevanda keçirdikləri IX Ümumdünya Konqresində daha da inkişaf etdirilmişdir. Məhz bu toplantıda “Nemses” terror qrupuna öz ölkələrinin hökumətində aparıcı vəzifələr tutan bütün türk mühacirləri məhv etmək tapşırılmışdı. Antitürk kampaniyaya erməni mənşəli amerikalı Saxan Natali başçılıq edirdi. Sərhədsiz terrorun başlanğıcı qoyulmuşdur: sonralar bu terror təşkilatının qurbanları təkəcə türklər deyil, həm də dünyanı müxtəlif ölkələrində ən müxtəlif millətlərin nümayəndələri oldular.

Beləliklə, bu bədnam “partyanın” yaranma və fəaliyyət tarixi göstərir ki, “Daşnaqsütyun”un siyasi mübarizəsinin əsas üsulu terrorun təşkili və həyata keçirilməsi, ekspropriasiya və kütləvi qırğınlar olmuş və olaraq da qalır. Partiya özünün proqram məqsədlərinə çatmaq üçün bütün dünyada fəaliyyət göstərən erməni terror təşkilatlarından ibarət məqsəduyğun şəkildə yaradılmış şəbəkədən fəal istifadə edir. Yuxarıda adı gedən təşkilatın yaranma tarixi, onun proqramı və sonrakı cinayət fəaliyyəti təcrübəsi “Daşnaqsütyun”u beynəlxalq erməni terror təşkilatı hesab etməkdən ötrü metodoloji əsas verir.

Mart 1893-cü il. Ankara. Türkiyə. Ankara ətrafında erməni quldur birləşmələri müsəlmanların kütləvi surətdə qırğını təşkil etmişlər. Qırğının təşkilatçıları əsas etibarilə “Qnçak” erməni terror təşkilatının yaraqlıları olmuşlar. Tədqiqatçı Karibiyyə görə erməni təşkilatları iki prinsipdən çıxış edirdilər: 1) qiyam qaldırmaq; 2) “bu qiyam və qırğınlar barədə hay-küy qaldırmaq, onların həcmi genişləndirmək. Onlar bir fikri mənimsəmişdilər ki, siyasət - bağdan ayağa yalandır və xalqın taleyini yalan yolu ilə xilas etmək olar”.

18 sentyabr 1894-cü il. İstanbul. Türkiyə. Erməni terrorizmi ideoloqları tərəfindən müsəlmanların bir sutka davam edən qırğını təşkil olunmuşdu. Sonra Ak Hisarda türklər və kürdlərin qırğını törədilmişdir. Tələf olanlar arasında qadınlar, qocalar və uşaqlar əksəriyyət təşkil edirdi. Cinayət “Qnçak” erməni terror təşkilatının yaraqlıları tərəfindən həyata keçirilmişdir.

Oktyabr 1894-cü il. Trabzon. Türkiyə. Türkiyənin Trabzon şəhərində və onun ətraflarında mülki əhalinin kütləvi qırğını. Bu qanlı hadisənin təşkilatçıları - öz dövlətlərini yaratmaq üçün ərazilərin “etnik baxımdan təmizlənməsi” proqramı həyata keçirən “Qnçak” erməni terror təşkilatının yerli şöbələri olmuşdur. Lakin bu məqsədə nail olmaqdan ötrü “bütöv ərazilər” lazım idi. Fransa Xarici İşlər Nazirliyinin 1897-ci ildə dərc edilmiş sənədlərinə görə Türkiyə ərazisində nəinki erməni

dövləti, hətta muxtariyyət yaratmaq üçün belə əsas yox idi. Həmin sənədlərin 2-ci səhifəsində deyilir ki, müxtəlif tayfaların ərazilərdə paylanmasının dərinədən öyrənilməsi təsdiqləməyə imkan verir ki, Türkiyə imperiyasının heç bir vilayətində ermənilər əhalinin əksəriyyətini təşkil etməmişlər.

Oktyabr 1894-cü il. Ərzurum. Türkiyə. Türkiyənin Ərzurum şəhərində və onun ətraflarında “Qnçak” terror təşkilatının xaricdən rəhbərlik etdiyi erməni quldur birləşmələrinin başkəmənləri tərəfindən müsəlman əhalinin külfəvi qırğını törədilmişdir. Həmin günlərin qanlı qırğını təsvirə gəlmir. Erməni terror təşkilatı və quldur birləşmələrinin bəşəriyyətə qarşı törətdikləri cinayətlər mövzusunun tədqiq edərək xüsusi qəddarlıq üsullarının tam mənzərəsi aşkar olur. Əksər müəlliflər bunu qısaca “qırğın” sözü ilə ifadə edirlər. Erməni qulduru kəndlini ayaqlarından asaraq onu cəmdək kimi soyur, südəmər körpələri göyə tullayıb havada qılıncla doğrayır, hamilə qadınların qarınlarını yarıb və doğulmağa imkan tapmamış körpənin başına min cür oyunlar gətirir, adamların başının dərisini soyur, qadınların döşlərini kəsir, qocaların gözlərini çıxarır, əl-ayağını doğrayır, uşaqları bir yerə yığaraq diri-diri yandırır.

Oktyabr 1894-cü il. Bitlis. Türkiyə. Türkiyənin Bitlis şəhərində və şəhərətrafi rayonlarda “Qnçak” erməni terror təşkilatının saqqallıları tərəfindən əlində bütün müsəlman əhali məhv edilmişdir. Əmlakları qarət olunmuş, evləri yandırılmışdır. Müxtəlif tədqiqatçılar ermənilərin kütləvi terrorun təşkili və həyata keçirilməsində öz ifadəsini tapmış insanlara olan belə nifrətinin əsl səbəbini tapmağa çalışmışlar. “Böyük Ermənistan - dənizdən-dənizə uzanan ölkə” yaradılması kimi cəfəng ideya heç kəs tərəfindən ciddi qəbul edilmirdi. “Rusiya ermənilərin kütləvi şüurunda” məqaləsinin müəllifi Svetlana Lurye bu suala növbəti dəfə ağıllı bir cavab tapmayaraq erməni yazıçısı Qrant Matevosyanın heç nə izah etməyən, lakin pafosla dolu sözlərini misal gətirir: “Biz həm özümüzü, həm də xalqı aldatmalı, məğlubiyəti qəbul etməməliyik”. Erməni terrorizminin mənbələrini izah etməyə daha bir cəhd Rusiyanın 1908-ci il tarixli arxiv sənədlərində öz əksini tapmışdır: “Erməni psixikasının fərqləndirici cizgiləri - milli özünəqapalıdır və başqa xalqlara nifrət, mərhəmətsiz eqoizm və özünüsevərlik buradan irəli gəlir. Bu keyfiyyətlərlə yanaşı, əsrlərlə köləliyin nəticəsi olaraq riyakarlıq da yaranmışdır: güclülər qarşısında mütilik və yaltanqlıq, eyni zamanda ona imkan daxilində ziyan vurmaq səyləri. Yeni-yeni xalqlarla daun ünsiyyətdə olmaq ermənilərdə ticarətə və bununla yanaşı, aldatmağa və sərvət toplamağa məhəbbəti inkişaf etdirmişdir. Elə həmin tarixi səbəblər üzündən onlar özlərində müşahidəçilik qabiliyyətlərini inkişaf etdirərək sərmayenin təkəcə insanın yox, həm də

dövlətin gündəlik həyatında nə kimi böyük qüvvəyə malik olduğunu başa düşmüşlər. Rasionalizm erməniləri monofizitizmə, yəni İsa Məsihidə Allah adamı olmanı rədd etməyə gətirib çıxarmışdır. Ermənilər Vselensk kilsəsi tərəfindən nifrətlənmiş, yəni qovulmuşlar. Qərbdən uzaqlaşmış və türklərin hökmranlığı altına düşmüş ermənilər öz cəfəngiyatları və bidətləri ilə daha sıx birləşərək özlərinə daha çox qapanmış ermənilər kimisə çalmaq üçün qıvrılıb fürsət gözləyən ilana bənzəyirlər”.

Noyabr 1894-cü il. Hələb. Türkiyə. Türkiyənin Hələb şəhərində və onun ətraflarında “Qnçak” terror təşkilatının qərarlarını icra edən erməni başkəmənləri dinc əhalini vəhşicəsinə qətlə yetirmişlər. Odlu silah və hətta toplarla silahlanmış erməni yaraqlılarından yaba və bellərlə müdafiə olunmaq məcburiyyətində qalmışlar. Belə qırğınlar Harput, Urfa, Sivas şəhərlərində də törədilmişdir.”

Noyabr 1894-cü il. Diyarbəkir. Türkiyə. Türkiyənin Diyarbəkir şəhərində və onun ətraflarında xaricdən “Qnçak” terror təşkilatı tərəfindən idarə olunan erməni quldur birləşmələri bütün müsəlman əhalini qılınıcdan keçirmişlər.

Noyabr 1894-cü il. Adana. Türkiyə. Erməni quldur birləşmələri “Qnçak” terror təşkilatı tərəfindən o dövrün mükəmməl silahları ilə silahlandıraraq Türkiyənin Adana şəhərində və onun ətraflarında dinc əhaliyə divan tutmuşlar.

Noyabr 1894-cü il. Maraş. Türkiyə. “Qnçak” terror təşkilatının yaratdığı erməni quldur birləşmələri Türkiyənin Maraş şəhərində və onun ətraflarında müsəlman sakinlərə amansız divan tutmuşlar. Türkiyə sarayı nəzdində Fransa səfiri, özünün ermənipərəst baxışları ilə tanınan cənab Kambonun məlumatlarında belə erməni terrorçularının xüsusi “vəhşiliklə törətdikləri siyasi qətlərin” siyahısı verilir. O, həmçinin, müntəzəm olaraq türklərə və kürdlərə basqın edən “ermənilərin təşkil etdikləri kütləvi iğtişaşlardan” yazır və eyni zamanda göstərirdi ki, “ermənilərin çoxu Rusiyaya türklərin yox, elə özlərindən olan terrorçuların əlindən qaçıb gedirdilər”.

Noyabr 1894-cü il. Kayseri. Türkiyə. Türkiyənin Kayseri şəhərində və onun ətraflarında erməni terror təşkilatı “Qnçak”ın quldur birləşmələri tərəfindən “dənizdən-dənizə uzanan böyük Ermənistan” yaratmaq şüarı altında dinc müsəlman əhalisinin kütləvi qırğını təşkil olunmuşdur.

Rus tədqiqatçısı V.L.Veliçkoya görə erməni məhəllə məktəblərində məhz həmin dövrdə “bədnam böyük Ermənistan və ermənilərin özlərinin bütün qonşularını mədəniləşdirmək kimi dünyəvi missiyası haqqında tədris vəsaitləri fəal surətdə yayılmağa başlamışdır. Həmin məktəblərdə, həmçinin paytaxtı Tiflis olmaqla az qala Voronejə qədər böyük Ermənistanın xəritəsi də yayılırdı”. Bir müddətdən sonra “Daşnaqsütyun” erməni terror

təşkilatının ideoloqu Ov.Kaçaznuni bəyan edəcəkdir ki, “dənizdən-dənizə uzanan böyük Ermənistan” yaratmaq ideyası arzu yox, erməni xalqının tələbidir və erməni xalqı bu tələbi öz qarşısında və bütün bəşəriyyət qarşısında ciddi şəkildə qoymuşdur.

İyun 1895-ci il. Nyu-York. ABŞ. Növbəti terror təşkilatı — “Erməni vətənpərvər ittifaqı”nın yaradılması məhz bu tarixə təsadüf edir. Məqsəd nəyin bahasına olursa-olsun “böyük Ermənistan” haqqında mifik ideyanı həyata keçirməkdir. Maraqlıdır ki, təşkilat terror aktlarından və digər hədə-qorxu üsullarından savayı, müxtəlif ölkələrin diplomatik xidmətlərində çuğulçular və lobbı şəbəkəsinin yaradılmasını nəzərdə tuturdu. Lakin siyasi aləmdə ilk addımlar göstərdi ki, Avropa ölkələrinin əksəriyyəti və Rusiya “Erməni vətənpərvər ittifaqı” təşkilatının proqramına şübhə ilə yanaşır və onun qarşısındakı fəaliyyətini digər erməni təşkilatı - “Qnçak”ın qanlı cinayətləri ilə əlaqələndirirlər.

Oktyabr 1895 — yanvar 1896-cı il. Zeytun. Türkiyə. Erməni terror təşkilatı “Qnçak”ın yerli bölmələrinə məxsus başkəmənlər tərəfindən vilayətin dinc müsəlman əhalisinə amansız divan tutulmuşdur. Bu qırğının başlanğıcı 30 sentyabr 1895-ci ildə Böyük Liman yaxınlığında keçirilmiş fitnəkar nümayişlə qoyulmuşdur. Təşkilatçılar tərəfindən nümayişin dinc xarakterli olacağı rəsmən bəyan edilsə də, bütün iştirakçılar (təxminən 2000 nəfərə yaxın etnik erməni) silahla gələrək “30 sentyabrı xatirə günü etmək məqsədilə” polislə qəsdən silahlı toqquşma törətmişdilər. Bu qanlı hadisələrin bilavasitə rəhbərləri aşağıdakılardır: ictimaiyyətə özünü rus zabiti kimi təqdim edən erməni quldur dəstələrinin başçısı Kavafyan; hadisə yerinə şeyx qiyafəsində və ağılasığmayan məbləğdə pul ilə gəlmiş Ambarsum Bolcan; Afinada anti-türk nümayişlərinin təşkilatçısı Miqrən Damadyan. Erməni terror təşkilatı “Qnçak”ın güddüyü məqsəd dəyişməmişdir: kürdlər və türklər əleyhinə kütləvi terror, onların zorla doğma yerlərindən qovulması.

26 avqust 1896-cı il. Erməni terror qrupu Osmanlı bankına basqın edərək girov götürürlər. Cinayət üç nəfər etnik erməni tərəfindən törədilmişdir və onlara Qaregen Pasdermacan (Osmanlı Assambleyasının gələcək deputatı) rəhbərlik edirdi. Terror aktının təşkilatçısı — “Daşnaqsütyun”un mülahizəsinə görə hay-küyə səbəb olan basqın ictimai fikirdə “Qnçak”ı qabaqlamağa imkan verəcəkdir. Belə ki, məhz sonuncu 1896-cı ilin axırlarına qədər müxtəlif terror aktlarına görə məsuliyyət daşıyırdı. Tədqiqatçı Jorj de Malevilə görə Osmanlı bankına sensasiyalı basqın mülki girovların götürülməsi ilə müasir tarixdə baş verən ilk terror aktıdır.

“Qafqaz” qəzetinin yazdığına görə artıq həmin dövrdə Axaltsixe (Gürcüstan). Şəhər Dumasında

əksəriyyət təşkil edən erməni köçkünləri tərəfindən yerli əhalinin pravoslav kilsəsi tikmək xahişinə bütünlüklə rədd cavab verilmişdir. Gürcü pravoslav əhalisi hiddətlənmişdir.

12 iyun 1903-cü il. Artvin dairəsində Ştutqart Politexnikumunun tələbəsi Abramyanın başçılıq etdiyi ermənilərdən ibarət quldur dəstəsi tutulmuşdur. Rusiya polisi silah, dinamit, bomba və s. partlayıcı maddələr tapıb müsadirə etmişdir. Quldur dəstəsinin üzvləri Cənubi Qafqazın müxtəlif şəhərlərində yaşayan etnik ermənilər idi. Qrup silsilə terror aktları keçirməyə hazırlaşdı.

13 avqust 1903-cü il. Aleksandropol. Axşam saat 7 radələrində şəhərin küçələrindən birində Cənubi Qafqazda pravoslav xristianlığı təbliğ edən protoierey Vasilov xəncərlə qətlə yetirilmişdir. Erməni Komitəsinin səyləri sayəsində (“Qnçak”ın yerli şöbəsi) qatil qaçıb gizlənməmişdir.

29 avqust 1903-cü il. Quba alayının yerləşdiyi kazarmaların yaxınlığındakı xəlvəti bir dalanda Amerika təbəəsi milliyətçə erməni Con Naxikyan əl qumbaraları hazırlamaqla məşğul idi. Verilən məlumata görə terrorçu və onun silahdaşları dinamit və digər partlayıcı maddələr vasitəsilə Cənubi Qafqazda Rusiya qulluqçularına qarşı qanlı qırğınlar keçirməyi planlaşdırırdılar. Təsadüfi partlayış nəticəsində erməni terrorçuları cinayəti törətməyə imkan tapmayaraq həlak olmuşdular.

29 avqust 1903-cü il. Yelizavetpol (Gəncə). Azərbaycan. Şəhərin kənarında yerləşən erməni kilsəsinin yanında kilsə zənglərinin çalınması ilə və “Qnçak” terror təşkilatının ssenarisinə uyğun olaraq bir neçə min erməni toplaşmışdır. Atışma nəticəsində qeyri-erməni mənşəli mülki əhali arasında ölənlər və yaralananlar vardı. Rusiya arxiv sənədlərində erməni kilsəsinin fitnəkar əməllərini izah edən təhqiqat işləri qalmaqdadır: “... ibadət zamanı (Qriqorian kilsəsi nəzərdə tutulur — red.) birinci yerdə yalnız bir katolikos, sonra isə xristian — qriqorianlar dururlar. Bütün qalanlar — istər xristianlar olsun, istərsə başqa dinə etiqad edənlər — hamısı “kafir və mürtəddirlər” və nəinki erməni kilsəsinin sınıxdıranlar, həm də buna şərait yaradanlar lənətlənməlidirlər. Belə təlim əsasında Rusiyanın çar ailəsi 1903-cü ildə ermənilər tərəfindən lənətlənmişdi”.

31 avqust 1903-cü il. Tiflis. Gürcüstan. Rusiya mənbələrinə görə erməni kilsəsində ibadətdən sonra Qriqorian ruhaniləri xalqı mülki itaətsizliyə çağırılmışlar. Xüsusilə keşiş Ter-Araratov “fərqlənmişdir”. Onun çıxışından sonra erməni terrorçuları vətəndaşlara tərəf 40 atəş açmışdılar. 4 nəfər təhrik edən, o cümlədən keşiş Ter-Araratov həbs olunmuşdur.

(davamı növbəti saylarımızda)